

Posudok na habilitačnú prácu

PhDr. Michala Čerešníka, PhD.

"Hraničná zóna. Rizikové správanie v dospievaní"

PhDr. Michal Čerešník, PhD. predkladá svoju habilitačnú prácu ako **monografiu** s názvom **"Hraničná zóna. Rizikové správanie v dospievaní"** v odbore Psychológia na Fakulte sociálnych vied a zdravotníctva UKF v Nitre.

Cieľom monografie je, ako to deklaruje autor, pokúsiť sa, na základe teoretickej integrácie súčasných vedeckých poznatkov vzťahujúcich sa k rizikovému správaniu aj empiricky preskúmať rizikové správanie v súvislosti s osobnostnými premennými u dospievajúcich.

Výber témy monografie hodnotím vysoko pozitívne. Odborných prác zaoberajúcich sa problematikou rizikového správania v dospievaní je síce v našich slovenských aj českých podmienkach viac, ale nevenujú sa tejto problematike z takéhoto uhla pohľadu teórie, modelov rizikového správania, koncepcií, faktorov a dôsledkov.

Úvodom môjho posudku chcem zdôrazniť a zároveň oceniť, že habilitačná práca prináša veľké množstvo odborných poznatkov, informácií, výsledkov zahraničných aj našich výskumov v predmetnej oblasti, ako aj vlastné výsledky výskumu, ktoré sú mimoriadne cenné pre súčasný rozvoj psychológie - jej teóriu, vedu, výskum aj spoločenskú prax a zároveň kladie viacero veľmi závažných metodologických otázok pre skúmanie problematiky rizikového správania v dospievaní v budúcich výskumoch.

Formálna úroveň dizertácie

Predkladaná monografia má 157 strán textu a obsah sa člení do 6 kapitol, z ktorých každá obsahuje 3 až 9 podkapitol.

Vysoko oceňujem výber literárnych zdrojov, našej i zahraničnej knižnej a časopiseckej odbornej literatúry. Autor sa pre spracovanie problematiky oprel takmer o 400 prameňov psychologickej literatúry, z toho väčšina je zahraničných, mimo českých.

Monografia má kvalitnú úpravu (formát, riadkovanie, veľkosť písma, číslovanie strán a i.) a obsahuje všetky požadované náležitosti včítane tabuliek, grafov, záveru a vecného registra.

Odborná úroveň habilitačnej práce

Monografia sa zameriava prednostne na rizikové správanie, ktoré autor dáva do vzťahu s niektorými osobnostnými premennými. Autor tak nadväzuje na svoje predchádzajúce práce z roku 2014 a 2015 týkajúce sa rizikového správania a sebapoňatia dospievajúcich resp. vybraných osobnostných premenných, a tiež na práce z týchto rokov publikované v zborníkoch z medzinárodných konferencií, ako aj štúdie týkajúce sa aspektov osobnosti a rizikového správania.

V prvých dvoch kapitolách autor vymedzuje rizikové správanie prostredníctvom psychopatologických kategórií a ukotvuje ho ako: poruchy správania, psychické

poruchy a správania zapríčinené užívaním psychoaktívnych látok, poruchy návykov a impulzov, abúzus látok, ktoré nevyvolávajú závislosť a poruchy sexuálneho správania. Sám autor si uvedomuje, že toto vymedzenie nezahŕňa všetky potenciálne kategórie rizikového správania. Táto oblasť, ako konštatuje, je dynamická a neexistuje všeobecný konsenzus, čo sú závažné kategórie tohto správania. Pozitívne je, že spomínané kategórie rizikového správania ďalej podrobne charakterizuje a dopĺňa výskumnými zisteniami. Možno konštatovať, že spracovanie prvých dvoch kapitol prináša významné poznatky o psychologickkej problematike rizikového správania, zvlášť rizikového správania detí a mládeže.

Tretia kapitola obsahuje poznatky týkajúce sa motivácie dospelých k rizikovému správaniu, a to cez perspektívu motivačných teórií (spomínaná je teória kognitívnych motivátorov, seba-determinačná teória, teória autentického JA, teória kognitívnej disonancie, neurofyziologická interpretácia, teória memov a systémová teória deprivácie). Ide v našich podmienkach o jedinečné spracovanie uplatňujúce nové prístupy v práci a obsahujúce vlastné stanoviská autora. Čitateľ získava skutočne hodnotné a relatívne veľmi komplexné informácie o motivačných teóriách rizikového správania.

Cennými sú tiež štvrtá a piata kapitola, v ktorých autor predstavuje organizácie, ktoré skúmajú rôzne charakteristiky rizikového správania dospelých v kontexte národných a nadnárodných stratégií, ako sú napr. ako napr. Európska komisia, WHO, OECD, ÚIPŠ a i. a tiež štúdie venované tomuto výchovne problémovému správaniu.

Vysoko oceňujeme výsledky uvádzané v poslednej, šiestej kapitole s názvom Rizikové správanie dospelých vo veku 10 až 15 rokov a jeho vzťah k niektorým osobnostným premenným. Autor v nej podrobne analyzuje a interpretuje výsledky svojho vlastného rozsiahleho výskumu, ktorý realizoval v školskom roku 2013/2014 u 1829 detí základných škôl a osemročných gymnázií. Výskum je jednoznačne orientovaný na osobnostné aspekty rizikového správania a projekt výskumu je vypracovaný v súlade s požiadavkami súčasnej metodológie.

Pozitívne hodnotím, že autor sa rozhodol vo výskume venovať pozornosť hľadaniu odpovede na otázku existencie špecifických osobnostných premenných, ktoré by mohli predikovať rizikové správanie.

Oceňujem, že autor vo výskume využil 5 dotazníkových metód (VRSA-Výskyt rizikového správania adolescentov, SPAS III-Dotazník sebapoňatia školskej úspešnosti dtí, BPAQ-Dotazník agresivity, RSS-Rosenbergova škála sebahodnotenia, ŠORA-Škála osobnostných rysov adolescentov). Keďže, ako je známe, na domácej pôde nemáme vhodné metódy na meranie rizikového správania, autor musel siahnuť po pôvodne zahraničných resp. českých metódach, ktoré modifikoval na slovenské podmienky. Ide napr. o Škálu osobnostných rysov adolescentov alebo Dotazník agresivity, čo je hodnotný čin.

Výsledky výskumu umožnili autorovi monografie konštatovať, že najmenej rizikové sú deti s najvyšším školským sebapoňatím, pre rizikových dospelých sú charakteristické negatívne osobnostné premenné – úzkostlivosť a impulzivita, miera rizikového správania stúpa vekom a je vyššia u chlapcov a vrcholí pred odchodom zo základnej školy. Medzi závažné výskumné zistenia patrí zistený negatívny vzťah dospelých ku škole, nízka až problematická kontrola zo strany

otcov vnímaná samotnými dospelými, fyzická a verbálna agresia, šikanovanie, ubližovanie v škole a i.

Výskum upozornil tiež na rezervy a limity v diagnostike rizikového správania detí v slovenských školských podmienkach, ktorú sám autor považuje za veľkú výzvu do budúcnosti. Rovnako pozitívne je, že autor zdôrazňuje nezameriavať sa len na priame prejavy rizikového správania, ale aj na tie nepriame, ktoré súvisia s osobnostným nastavením jedinca.

V závere monografie autor podčiarkuje, že medzi intervenčné stratégie súvisiace s rizikovým správaním dospelých patrí pochopenie mladých ľudí, vzájomná spolupráca, hľadanie potencialít aj u rizikových jedincov, a „vytváranie priestoru, v ktorom by bol mladý človek viditeľný“.

Súhlasíme s autorom a sympatizujeme s jeho tvrdením, že množstvo hraničných zón je len relatívnych a je možné s nimi pracovať a tiež že existujú ľudia, ktorí nechcú prijať obmedzenia hraničnej zóny, aj keď je to vykúpené osobnou bolesťou. A aj toto je výzva pre psychológiu a psychologov, najmä tých, ktorí pracujú s mládežou. Preto dávame na zváženie autorovi, aby jeho ďalšia monografia bola pokračovaním oponovanej práce, v ktorej by sa zameril na poskytnutie návrhov, odporúčaní, rád, nápadov, námetov na aplikáciu pozitívnej psychológie pri riešení rizikového správania dospelých.

Záver

Starostlivé preštudovanie, posúdenie a zhodnotenie habilitačnej práce PhDr. Michala Čerešníka, PhD. "**Hraničná zóna. Rizikové správanie v dospievaní**" ma vedie k týmto záverom:

Habilitačná práca:

- nadväzuje na práce zahraničných aj slovenských odborníkov zaoberajúcich sa predmetnou problematikou a obohacuje slovenskú psychológiu o nové aspekty a nové rozmery
- obsahuje autorove tvorivé poznatky a skúsenosti v danej oblasti, ktoré potvrdzujú jeho teoreticko-metodologickú ako aj odbornú-praktickú spôsobilosť v danom odbore
- má výraznú vedecko-výskumnú aj aplikačnú hodnotu.

Konštatujem, že predkladaná habilitačná práca PhDr. Michala Čerešníka, PhD. spĺňa kritériá stanovené na tento druh prác. Po posúdení jej úrovne, ako aj zhodnotení aktivít uchádzača navrhujem, aby PhDr. Michalovi Čerešníkovi, PhD. bola udelená hodnosť „docenta“ v odbore Psychológia.

V Bratislave, 1.3.2018

Prof. PhDr. Eva Gajdošová, PhD.
oponent